

FOLKHÖGSKOLE- VETERANEN

Nr 3 september 2025

För en allmän medborgerlig bildning

Krönika. 50 år i folkhögskolans värld
Urbana funderingar. Livets efterrätt
Kultur. Klirr och sikfesten på Stensund

sid 4
sid 6 -7
sid 11

Dag Hammarskiölds Backåkra. Ett nationalmonument?

Folkbildning. Under hösten kom det sedan länge emotsedda utredningsförslaget om en Kulturkanon. Hur blev den? Gör den skäl för namnet? Behövs den ens? Borde Kanske Dag Hammarskiölds Backåkra införlivats? Fem grånade folkbildare träffades en höstdag för att innan bastubadet

samtala om förslaget. Det blev ett spännande, spänstigt och variationsrikt samtal.

Redaktionen har lyckats komma över en inspelning av samtalet, och gör nu det exklusiva materialet tillgängligt för Veteranens läsare.

sid 8 - 10

Folkhögskolan i litteraturen

Litteratur. Förr var det vanligt att folkhögskolan skildrades i litteraturens värld. 1993 utgavs t.ex. "Folkhögskolan i litteraturen", en antologi som speglade en rad författares skildring av folkhögskolan.

Vi anmäler två aktuella böcker som

båda utspelar sig i folkhögskolans värld.

En är fylld av kärlek och överraskande livgivande upplevelser, den andra av ond, bråd död, med kopplingar ända till europeiskt 40-tal.

Sid 5

Per Svensson

Minnesord. Journalisten, författaren och kulturpersonligheten Per Svensson avled i somras. Per Svensson stod folkbildningen nära, och medverkade bl.a. i 2017 års Vestlunddagar.

Chefredaktören tecknar ett porträtt av en samhällsengagerad debattör, sann demokrat, och folkbildare.

Sid 3

Lär känna Din medlem!

Internt. Under rubriken ovan kommer vi att i varje nummer presentera en medlem - eller flera? - av Veteranföreningens 110 medlemmar. Först ut i raden är Kerstin Sagström från Linköping, medlem sedan 10 år.

sid 10

Signild Håkansson

Folkhögskolan i höstens politik

Vart tog propositionen vägen?

Under förra året väntade många med stort intresse på vilka förslag som skulle läggas in i Christer Nylanders folkbildningsutredning. Betänkandet kom i juni och många inom folkbildningen var rätt nöjda med inriktningen.

Han föreslog fortsatt självförvaltning kompletterad med ökad extern utvärdering och revision. I utredningen betonas också folkbildningens betydelse, inte minst folkhögskolornas.

I andra hand föreslogs att en statlig myndighet (MUCF) skulle överta Folkbildningsrådets roll beträffande statsbidragsfördelning och löpande uppföljning.

Under hösten 2024 vidtog remissarbetet och Veteranföreningen lämnade ett eget remissvar. Det hade varit rimligt att det nu i höst skulle komma en proposition från regeringen.

Men när höstens förteckning över propositioner och skrivelser presenterades i samband med riksdagens öppnande, fanns inget om folkbildningen med på listan. Är det en icke-fråga för regeringen?

Tidningen Altinget har ställt frågor till minister Lotta Edholm om detta och hon har svarat att regeringen tänker återkomma i frågan:

Samtidigt ser vi att strukturen inom folkbildningen kan behöva förändras. Det har framförallt att göra med att

pengar ska användas till det de är avsedda för.

Därför tillsattes folkbildningsutredningen och den har lämnat flera intressanta förslag som just nu bereds i regeringskansliet.

Och faktiskt kom ett besked redan i budgetpropositionen för 2026. Där avsätts 5 milj kr vardera till studieförbund och folkhögskolor för en öppen redovisning av vilka man samverkat med, baserat på ett förslag från utredningen.

Debatt med kulturutskottet

Den 17 september anordnade **Sveriges Lärare folkhögskola** en debatt med företrädare för samtliga riksdagspartier. Sju av dessa är ledamöter i kulturutskottet och en i utbildningsutskottet.

De medverkande fick svara på frågor om folkhögskolans roll i utbildningslandskapet, inom kulturområdet och i samhällsutvecklingen.

Samtliga framhöll folkhögskolans betydelse inom dessa områden och det var inte lätt att se några tydliga skillnader mellan partierna. Man nämnde möjligheterna att komma vidare i livet, för dem som inte kommit till sin rätt i vanliga skolan, för dem som har en funktionsnedsättning eller är arbetslösa.

Men också som en plats för kultur, både som plantskola för blivande kulturarbetare och som en möjlighet till kulturupplevelser för alla.

När det gäller finansieringen blev däremot skillnaderna tydliga mellan oppositionen och regeringsunderlaget. Partierna som nu har makten

Sverigedemokraten Jonas Andersson och Magnus Manhammar (S) i en av "duellerna".

I bakgrunden: Catarina Deremar (C), Roland Utbult (KD) **skymd**, Mats Berglund (MP), Fredrik Malm (L), Vasiliki Tsouplaki (V) och Peter Ollén (M).
Foto: Signild Håkansson

förklarade att man idag inte kan satsa mer på folkbildningen; det finns så många andra behov som ska tillgodoses. På kulturområdet prioriterar man läsning och bibliotek.

Oppositionspartierna ville däremot ha en återställning av anslagen och det fanns förslag om byggnadsstöd och satsning på internat.

Även om debatten inte gav så mycket nytt och konkret för oss som lyssnade är det av stort värde att företrädare för alla partier måste formulera sig kring folkhögskolans betydelse.

Budget 2026

I regeringens budget för det kommande året ges ingen uppräkningsgrundanslag till folkhögskolorna, vilket verkligen hade behövts. Men det tillkommer tre riktade bidrag.

Man lägger 30 milj kr till utbildning för personer med funktionsnedsättning och 40 milj kr till språkstärkande insatser för att sänka tröskeln till arbetsmarknaden. Det innebär en ökning med knappt 3 % av anslaget till folkhögskolorna i form av öronmärkta medel.

Utöver detta blir det 5 milj kr för att finansiera öppen redovisning av samverkansparter, vilket alltså är det första resultatet av folkbildningsutredningens förslag. Det är också första gången som ett belopp öronmärks för en administrativ åtgärd.

När det gäller studieförbunden fullföljer regeringen sin treåriga nedskärning; anslaget dras ner med ytterligare 150 miljoner.

Totalt minskar därmed medlen till folkbildningen med totalt 70 miljoner, vilket är ytterst beklagligt.

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

Medlemsblad för
Folkhögskolans Veteranförening

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 3 • ÅRGÅNG 25 • Oktober 2025

Redaktionskommitté

Per-Ola Jansson (Ansvarig utgivare)
braxnaspoj@gmail.com

Tommy Fogelberg (layout)
tommy.fogelberg@telia.com

Urban Lundin
urbanlundin1946@gmail.com

Föreningens postadress

Folkhögskolans Veteranförening

Signild Håkansson
signildhakansson@gmail.com
Folkungagatan 12B 703 42 Örebro

Kassör

Signild Håkansson, se ovan

Medlemskap

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 250 kr per år till Folkhögskolans Veteranförening plusgirokonto 400 28 34-2
Glöm inte att ange namn och adress!

Foto, omslagsbilder: Backåkra, Per-Ola Jansson, Per Svensson *Creative Commons*

Är folkets röst ett hot mot demokratin?

Per-Ola Jansson

Journalisten och författaren Per Svensson avled under sommaren 2025, 68 år gammal. Per Svensson var en synnerligen hyllad och uppbugad kulturperson. Han var en lysande journalist.

Han tilldelades Stora journalistpriset 1997, hedersdoktor, kulturchef på Expressen, politisk redaktör på DN, chefredaktör för Kvällsposten och kolumnist på Sydsvenskan och författare av både romaner och biografier. 2023 tilldelades han Augustpriset för sin biografi över Anders Zorn.

Politiskt var han en "brinnande" liberal, I tidskriften *Liberal Idédebatt* publicerade han 2014 essän *Därför hatar alla liberaler. Och därför har alla fel*. Han tydliggör sitt starka engagemang i demokratifrågor i boken *Vasakärven och Järnröret - Sverigedemokraterna och den långa bruna skuggan från 30-talet* (2015).

Tillsammans med Thomas Steinfeld gav han 2017 ut *Bildningen på barrikaden-ett manifest*. Författarna beskriver bildningens möjligheter som en vägvisare till motstånd genom frigörelse.

Vid 2017-års Vestlunddagar var han inbjuden att tala över rubriken *Är folkets röst ett hot mot demokratin?*

Torvald Åkesson i *Vestlundgruppen* förde anteckningar som bevarats och som ligger till grund för de påståenden som Per Svensson framförde vid detta tillfälle.

Per Svensson valde att utgå från *populism* som begrepp och verklighet på samma sätt som statsvetaren Sverker Gustavsson analyserar i sin text *Demokrati, diktatur och populism i Demokratien som bildningsväg* (2022), en antologi som summerar Gösta Vestlunds folkbildargärning.

Sverker Gustavsson ger populismen namnet *elektoral autokrati*. Fullt utvecklade innebär den, som ideologi, "att folkviljan kommer till uttryck genom allmänna val och folkomröstningar. All opposition mot sittande regering saknar legitimitet, oberoende domstolar saknas, likaså fritt verkande medier och andra sam-

manslutningar".

Per Svensson lyfte tre centrala aspekter i populismfrågan. Är den ett reellt hot mot demokratin? Varför går den framåt, inte bara i Sverige utan i flera europeiska demokratier och vad kan göras för att få hejd på eländet? En förklaring till de snabba framgångarna initialt är vår naivitet och liknöjdhet.

Den senare orsakas av att populismen ses som så dum och/eller idiotisk att den inte kan tas på allvar. Men nu är det allvar. Hur står det till med den allmänna medborgarlaga bildningen i vår tid? Har, låt oss kalla dem så, de *avancerade* liberala demokratierna burit fram medborgare utan elementära kunskaper om hur våra samhällen fungerar?

Är det en myt att vår typ av demokrati fortfarande bärs upp av dess bildade medborgare? Eller har *samhällskontraktet* missbrukats av medborgarna till den grad att relationen till det offentliga endast består av rättighetskrav och inga skyldigheter?

Populismen målar upp en bild av att *Folket* förts bakom ljuset av samhällets för tillfället rådande maktstrukturer, som kungamakten, adeln, borgerligheten eller de s.k. statsbärande politiska partierna idag. Socialdemokraterna har blivit huvudfiende, särskilt i de nordiska länderna på grund av långvariga regeringsinnehav.

Politikerförakt är en huvudingång för populisterna. I Sverige har den liberala statsmakten uppfattats som ett vänsterliberalt *klägg*; en sorts sörja eller ett slapp *let-go* inför de liberaliseringar som genomförts i syfte att rucka på gängse normer vad avser kön, identitet, religion och kultur.

Särskilt i synen på immigrationen från andra kontinenter.

Svensson problematiserar alla begrepp där begreppet *folk* ingår. Han känner igen dem från nazisternas 30-tal där

den ideala allmänviljan lyftes fram som *völkisch*, folklig. Populistiska autokratier älskar att klä sitt språk i uttryck som folkstyre, folkdemokrati, folkarmé, folkdomstolar, folkförädlare. I motsatsparen *Folket och Herarna*, *Folket och etablissemanget* och

Folket och eliten förstärks föraktet för den liberala demokratin.

I den populistiska tankevärlden är nationen som ideal en organisk enhet, ett subjekt, en närmast naturgiven entitet som bärs upp av folket. Här finns kärnan i den populistiska ideologin. Det är lätt att se kopplingen till den kulturella *romantikens* dröm om en samlad gemenskap som vi

belyst i tidigare nummer av *Folkhögskoleveteranen*.

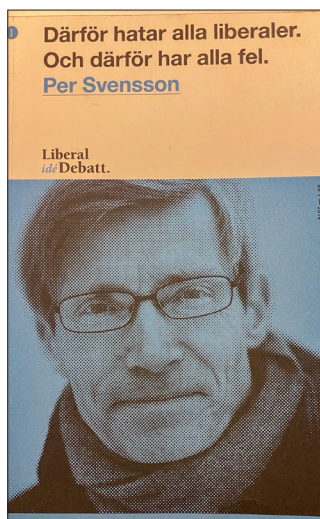
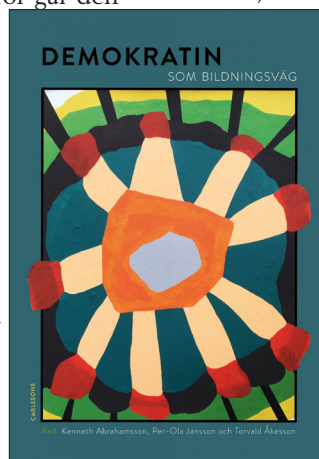
Populismen är på så sätt alltid anti-demokratisk, eftersom den hävdar att den företräder det *Enda Folket*. Demokrati bygger på det motsatta antagandet att det i ett samhälle aldrig råder en enda vilja, eller en enda röst, eller ett enda stort kollektivt subjekt. I ett demokratiskt samhälle accepteras motsättningar och olikheter.

En äkta demokrati utmärks enligt Per Svensson av "ständiga förhandlingar där åsikter byts och prövas på nytt genom ett dagligt nötande i ett komplext system som medborgarna själva skapat. Kompromisser uppnås där beslut fattas fastän man inte är överens i sak."

Så vad har vi folkbildare för svar på den fråga Per Svensson hade att besvara på Vestlundseminariet mars 2017?

Tror vi på vår uppgift att bilda *Folket*? Finns skäl för oss att ge upp? Är den ökande splittringen i de västländska demokratierna ett tecken på folkbildningens, eller folkupplysningens, tillkortakommanden? Hur står sig demokratierna inför den politiska utvecklingen i Europa och i världen i stort?

Men det är inte värdigt människan att ge upp, som någon känd person uttryckte det, eller som fiskaren Santiago i *Den gamle och havet* uttrycker det när han hade lyckats fånga den största och finaste av alla svärdfiskar, det var hajarna som besegrade honom, inte fisken.

50 år i folkhögskolans värld

Signild Håkansson

På försommaren 1975 satt jag vid trädgårdsbordet utanför rektorsbostaden på Kävesta. Jag hade precis gått ämneslärarutbildningen i Göteborg och sökte jobb i Örebrotrakten.

Nu var jag på anställningsintervju hos rektor Höglund. Han berättade mycket om vad han tyckte folkhögskolan stod för och jag tror inte jag behövde säga så mycket. Det slutade med att han förklarade att "det kan nog bli nåt till hösten". Lite oklart, men jag hoppades på det bästa.

Jag hade mött folkhögskolan tidigare, då jag arbetade som bitr. psykolog på Psykotekniska institutet i Stockholm. Där hade vi uppdrag från Arbetsförmedlingen att genomföra testning och intervjuer med deltagare på några folkhögskolor. Jag fick besöka Sjövik, Väddö och Hemse.

Då hade Arbetsförmedlingen ett syo-ansvar för folkhögskolorna och lämnade också bidrag för någon timmes nedsättning till en lärare för syo-information. Jag själv fick ta hand om detta så småningom.

Jag hade också hört om folkhögskolan av min mamma som gick på Kävesta 1947 och regelbundet deltog i kamratträffar vart femte år.

Men jag hade helt klart för mig att skolformen förändrats mycket under de nästan trettio år som gått sedan hennes studietid.

På Kävesta ägde det största skiftet rum kring 1960. Lantmannaskolan och lanthushållsskolan som funnits parallellt med folkhögskolan under många år, flyttade till en nybyggd lantbruksskola på annat håll.

I stället var man framsynt nog att starta en folkhögskolefilial inne i Örebro. På så sätt kunde man fånga

upp ett växande behov av utbildning för vuxna som behövde komplettera sin folkskola. Senare tillkom också en filial i Kumla med motsvarande målgrupp. I mitten av 70-talet var den externa verksamheten större än den på huvudskolan med sitt internat.

Min första insats som folkhögskollärare kom genom ett telefonsamtal mitt i sommaren. Måndag morgon skulle jag inställa mig på Kumlafängelset och hålla ett par lektioner på studiepaviljongen där. Ingen introduktion, bara att åka dit och anmäla sig i vakten. Det gick väl skapligt, men jag trivdes aldrig riktigt med den delen av mitt kommande lärarjobb.

I augusti var det dags för pensionärskurs på Kävesta. Då skulle jag som 25-åring undervisa i Åldrandets psykologi. Men deltagarna tyckte det var i sin ordning och bidrog gärna med egna erfarenheter. Jag inser nu att jag på den kursen hade deltagare som var i den ålder jag är nu (75) och alltså var födda vid förra sekelskiftet, någon kanske på 1800-talet.

Annars är den äldsta Kävestaelev jag träffat en man, som ingick i en grupp på besök i skolmuseet. Han pekade på en skolbänk vid fönstret och sa: *Där satt jag!* Han hade gått på skolan 1911.

Att jag kom till en skola som var stolt över sin långa historia, betydde att jag också fick ett intresse för folkhögskolans framväxt och utveckling över tid.

Jo, det fanns jobb när höstterminen började och jag kom snart underfund med vad som gällde på en folkhögskola. Mest fick jag jobba med den allmänna kursen, men samma år hade

också en ettårig finsk tolkutbildning startat och där fick jag undervisa i samhällskunskap.

Antagligen var jag ganska beskedlig för vid min namnsdag (på den tiden den 25 sep) hade eleverna ordnat fram en tårta från köket med texten: *Mera tam än vild, Signild!*

De flesta deltagarna på allmän kurs siktade på grundskolekompetens, men efterhand blev det allt fler som läste på gymnasienivå. Nya pedagogiska grepp prövades med temastudier och projekt.

Det var först när septemberlönen kom, som jag förstod att jag var anställd på en 96%-ig tjänst. Det kom sig av att man räknat de 23 timmar jag var schemalagd just då (en hel tjänst var 24 timmar/vecka). Men det blev snart heltid.

På helgerna var det ofta kortkurser, där skolans lärare måste svara för 25% av undervisningen. Jag kunde ha pedagogik på cirkelledarutbildningar i samverkan med studieförbunden. På den tiden fanns generösa korttidsstudiestöd och regionala stöd till sådana kurser.

En ny, modernare folkhögskoleförordning kom 1977. Där förtydligades vad som gällde för allmän och särskild kurs och studieomdöme. Lärarrådet fick ett starkare inflytande och rektorernas makt minskade.

Ett nytt statsbidragssystem kom, som missgynnade de största skolorna. Det ledde till att den stora filialen i Örebro blev en egen folkhögskola 1980. 1970-talet var över och Kävesta var nu en liten skola som skulle byggas ut med nya estetiska utbildningar. Och snart skulle skolan tillsätta en ny rektor.

Två böcker i folkhögskolemiljö

Tommy Fogelberg

1993 utgavs "Folkhögskolan i Litteraturen", en antologi som speglade en rad kända svenska författares skildringar av folkhögskolan.

Böcker som utspelar sig i folkhögskolemiljöer är inte alldeles vanliga, men vi anmäler nu två böcker som gör just det.

"Longing for Love", skriven av Monika Thormann växte fram som ett resultat av en skrivarkurs hon deltog i på Stensund. Därför är det nog inte så konstigt att romanen utspelar sig i huvudsak på just en skrivarkurs, på Stensund!

Cecilia, bibliotekarie från Hornstull, kommer till kursen, och likt en stängd tulpan som blommar ut, hittar hon där sitt skrivande.

Desillusionerad efter mångåriga äktenskapet med den notoriskt otrogne isländske Gisli, har hon inte gett upp hoppet om den stora kärleken, vilket romanens titel så träffande antyder. Hon söker den bland annat via dejtingsajten *longingforlove.se*, där hon intensivt chattar med signaturen *August*.

På kursen finns karismatiske kursledaren Ruben, som Cecilia attraheras av. Tyvärr visar sig Ruben ha alkoholproblem, och smygsuper på rummet, vilket inte passar sig särskilt väl på Stensunds folkhögskola.

Ruben blir faktiskt hemskickad, likt

många före honom, som brutit mot Stensunds alkoholpolicy.

Tillvaron kompliceras av att det finns fler män på kursen som attraherar Cecilia. Den oförställda Jari, och den vältränade Eldar lockar båda till flirt, och romanen leder henne in i flera förälskelser, och sommaräventyret tar henne så småningom hela vägen till Island!

Vare sig Du varit ledare eller deltagare på en sommarkurs på folkhögskola - vilket gäller för många av Folkhögskoleveteranens läsare - så är skildringarna från kursen och kurspassen fyllda av igenkänning.

För den Stensundsbekante är miljöskildringarna - framför allt exteriört - också fyllda av igenkänning.

Den berömda sjöbastun på Stensund spelar självklart en viktig roll i romanen, och i Cecilias sökande efter kärlek och passion.

Longing For Love är rappt skriven, stundtals underhållande, och klart läsvärd.

Ensam Kvar är en thriller, där historien till stor del utspelar sig på Helligens folkhögskola.

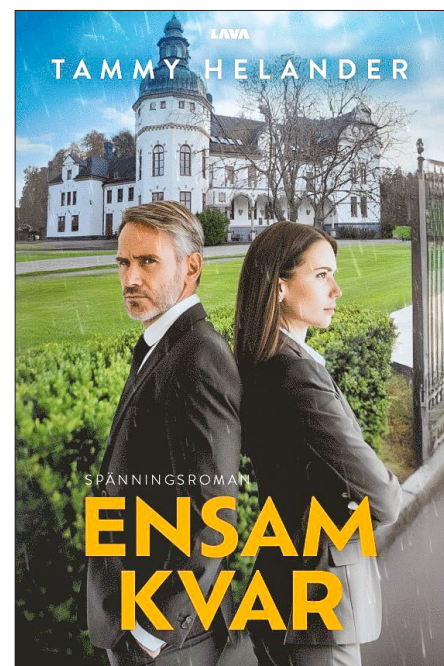
Boken inleds med att självaste nyvalda styrelseordföranden Greta Nyberg hittas brutalt mördad i skolbyggnaden.

Vi får sedan följa kriminalpoliserna Lisen och Karl-Åke, som i korta kapitel, i växelverkan med övriga inblandade personer, sakteliga nystar upp mordgåtan, som visar sig ha förgreningar dels till Stockholm, dels tillbaka i historien till europeiskt 40-tal.

Det är en stundtals blodig och ganska våldsam, skoningslös historia som växer fram, med ett slut som tydligt anspelar på bokens titel.

Författaren, Tammy Helander, har arbetat som ekonomiansvarig på Helligens folkhögskola. Det är alltså en initierad person i Helligens folkhögskolevärld som har skrivit boken, vilket garanterar äkta miljöbeskrivningar.

Folkhögskolevänner kommer le igenkännande åt skildringar av folk-

högskolans inre värld, möten med deltagare, relationer såväl inom styrelse som mellan styrelse och skolans personal. Inte minst gäller det i avsnitten som berör skolans förhållande till sin huvudman, *Stjärnledens vänner*.

Även Ensam Kvar är rappt skriven, i korta kapitel, och som läsare sugs man in i storyn, och får svårt att avstå från ytterligare ett kapitel i läsningen.

Redaktionen rekommenderar varmt båda böckerna för läsning, vi tror att de är av intresse för Veteranens läsekrets, särskilt de med lokalkännedom om Stensund och Helligens.

Longingforlove.se, Monika Thormann, Ordalaget Bokförlag

Ensam Kvar, Tammy Helander, Lava Förlag

Båda böckerna finns tillgängliga i såväl tryckt format, som ebok och ljudbok. Eventuellt kan de finnas tillgängliga på bibliotek.

Livets efter rätt

Urban Lundin

Idag tänkte jag ta upp en menyfråga, nämligen efter rätt. Och inte vilken efter rätt som helst utan livets efter rätt, barnbarn. Men om barnbarnen är livets efter rätt, så kan kanske deras föräldrar, dvs. mina barn, ses som huvudrätten. Och jag kan ju inte låta bli att nämna också dem lite grann.

För just det faktum att huvudrätten ofta är lite mer kryddad och kan riva till lite grann, och att efter rätten är som en söt avrundning, det illustrerar tämligen väl skillnaden mellan att vara förälder och den att vara morförälder eller farförälder. Om man är en ambitiös förälder – och det är ju de flesta – är man ju så angelägen att göra rätt hela tiden.

Som förälder hade jag nog en ganska programmatisk inställning till vad barnen skulle göra, tycka och tänka. Mina barn är födda under sent 70-tal eller under 80-talet, och då fanns det korrekta mönster för allt, väl understödda av den s.k. expertisen.

Amning var tredje timme, lär barnen att sova i egna sängar, tala alltid sanning. Vartefter så har jag frigjort mig från detta, men jag tror att auktoritetstron inte alltid var till gagn för barnen. Numera ammar jag inte alls, barnbarnen får mer än gärna sova i de vuxnas sängar, och sanningen bättrar jag på hela tiden. Jag återkommer till det.

Jag tänkte försöka säga något klokt om barn, hur de kan tänkas vara. Men jag tänkte också säga något om hur förmånen att ha barnbarn påverkat mig själv.

Det empiriska materialet, eller vad vi ska kalla det, är mina åtta barn och främst de 14 barnbarnen: Mira, Eddie, Idun, Benjamin, Urban, Algot, Royce, Melvin, Vincent, Elis, Isaac, Zoe, Simone och Emerick i fallande ålderskala från 19 till 3 år. Ett av barnbarnen har alltså förärats samma namn som jag själv. Blir man mallig eller blir jag mallig?

Jag har trippla titlar i umgänget med barnbarnen. Jag är morfar, men jag är också babu. Föräldrarna till sex av mina 14 barnbarn har sina rötter i Tanzania, och Babu är swahili och betyder just morfar eller farfar. Men jag är också morfarskungung Tunge-

gung. Det äldsta barnbarnet ville under någon period vara Tingeling. Om du ska vara Tingeling, sade jag, så är jag Tungegung, morfarskung. Och det begreppet har stannat kvar. Kom nu morfarskungung, kan barnbarnen säga till mig.

En kung har mycket makt, har jag förtalt barnbarnen. Och en morfarskung har ännu mer makt. Dessutom kan han allt. Precis allt!

Kan du göra en kullerbytta, morfar? Näja, nästan allt då, om det ska vara så noga.

Långt tillbaka såg man på barn som små vuxna. Den synen har nu försvunnit, och idag berömmar vi oss i Sverige av att ha ett barnperspektiv. Det är viktigt och vägledande för umgänget med barn.

Det som förenar små barn och som gör att de skiljer sig från vuxna är framför allt deras svårigheter att se konsekvenser och proportioner. Och deras tidsuppfattning, som gör dem så fast förankrade i nuet.

Ett av barnbarnen sade nyligen: "Jag trodde vi skulle få bestämma mer när jag bytte till Hjortronet (Hjortronet är en dagisavdelning för de lite större barnen). T.ex. att få bestämma vilket väder det ska bli, åska och sådant". Uppenbarligen trodde han att vädret var skapat av människor.

Och då drog jag mig till minnes att när jag själv var barn, så trodde jag att träden åstadkom blåsten genom att böja sig fram och tillbaka så att luften kom i rörelse. Sambanden mellan vajande trän och blåst hade jag snappat, men inte vad som orsakade vad.

Några exempel till på de här sakerna. En gång fann jag en text på tapeten i vårt sovrum: "Midala amechora hapa". Det är swahili och betyder att Midala har skrivit detta. Jag frågade ungarna vem som gjort detta, och alla nekade. Det gjorde också hon som heter Midala!

En av ungarna säger ofta: Igår gjorde jag det och det. Eftersom jag ibland vet det inte kunde ha hänt igår, så korrigerar jag honom när det är fel. Ändå tills jag upptäckte att för honom var allt som skett i dåtid lika med 'igår'.

Jag har själv aldrig ansträngt mig för att använda ett förenklat språk när jag talar med barn. Om de inte förstår orden, så frågar de vad de betyder, om det är tillräckligt viktigt för dem. Och annars stannar de okända orden säkert i deras läskpappersliknande minnen, så att de nästa gång de hör det kan sluta sig till vad de betyder.

Man ska inte heller vara alltför petig med sanningen. Man ska inte ljuga, men det betyder inte att man kategoriskt måste fastslå hur det är. När barnen kommer i den åldern att de frågar om tomten finns, brukar jag säga att jag själv funderat en del på detta. Det kan vara sant, men det finns också sådant som talar emot.

Då får barnen träna sina slutledningsförmågor, för så småningom inser de ju hur det är. "Tomten lät lite som Rickard", kan de säga några dagar efter jul. Några år senare vet att det var Rickard som var tomten.

I den dagliga samvaron skarvar jag friskt när vi pratar om olika saker. Det leder till glada skratt och funderingar över hur saker hänger samman. En vuxen som verkligen behållit barnasinnets och den gränsöverskridande fantasin är Lennart Helsing. Visan **Trollkarlen i Indialand** är nog hans bästa i den absurda genren.

Hur kunde han dricka upp sig själv? Men hur blev det då? Dog han? Ja, man får vara lite försiktig när man trollar, säger jag då lite förnumstiskt.

Foto: AI-genererad

Föräldrar lägger ner en väldig möda på att få barnen att sova i egna sängar redan från tidig ålder. Jag var – nästan – likadan själv. Så de egna barnen sövdes i sina egna sängar,

var oroliga och vaknade på nätterna och kom till föräldrarnas säng, bars tillbaka, vaknade igen etc.

På morgnarna visste jag emellanåt inte i vilken säng jag låg. Men kan det vara så svårt att förstå att när dagen stillnar och mörkret träder in, då förändras både den yttre och den inre verkligheten.

Andra tankar smyger sig på, funderingar och oro anmäler sin närvaro. Då återvänder barnet till ett ursprungligare beteende, och vill söka skydd och trygghet. Då hjälper bara

Foto: Sandra Fogelberg

närheten och kroppsvärmen från en trygg vuxen.

När man noterat hur barnen ibland drömmer oroligt på natten, sedan slår ut en

arm utan att vakna, och känner att där finns Babu, och sedan får ro igen, då förstår man att barnens behov verkligen inte är att sova i egen säng. Det är de vuxnas behov detta tuktande och trimmande handlar om.

En bekant som arbetar med barn brukar säga att det enda barn behöver är kärlek och gränser. Och trygghet skulle jag vilja tillägga.

Som mor- och farförälder har man en helt annan roll än som förälder. Grundläggande normer och koder måste sättas av föräldrarna.

Jag har sett några exempel på mor- och farföräldrar som inte fattat det, utan näsvist lagt sig i hur föräldrarna sköter sin roll. Ska han verkligen ammas igen? Är det inte dags att hon lägger sig nu? Etc, etc.

För mig som morfar/Babu är det viktigt att låta alla parter sköta sina respektive uppdrag. Det är på inget sätt normlöst och kravfritt i umgänget mellan mig och barnbarnen, men det är inte min sak att lägga mig i allt. Jag vill ha utrymme för att ge mina särskilda bidrag. Att vara pensionär och därmed ha mer tid underlättar naturligtvis detta

Under barnbarnens levnadstid har det - utom vid ett tillfälle - varit samling hos oss vid påsk. Då är huset fullt kan man lugnt säga. Jag och hustrun brukar förvisas till tvättstugan, men ofta får vi med någon av de små, som tycker det är spännande att sova där.

Det är ett väldigt liv för när barnen har fått i sig sin mat, så brukar de hära runt på trehjulingar inomhus, allt medan vi vuxna försöker föra någon sorts konversation. Vi har gott om avskavda karmhörn längs rundbanan.

Men det blir inte alltid som man tänkt. Hon - den dristiga - hade en påsk så bråttom i stegen till badhusets rutschbana, att hon halkade och slog sig blodig. Så föräldrarna fick tillbringa påskaftonen på Mälarsjukhuset. Men det visade sig inte vara så farligt, så nästa dag var hon tillbaka igen.

Lär känna Din medlem

Under vinjetten ovan, kommer vi kontinuerligt låta läsekretsen bekanta sig med någon av Veteranförningens medlemmar. Först ut är Kerstin Sagström, Linköping.

1 Hur länge har du varit medlem

Jag har varit medlem i snart 10 år

2 Din erfarenhet av folkhögskola/ folkbildning

Jag jobbade på Bona fhs mellan åren 1990 - 1995. Den första tiden jobbade jag halvtid med kvinnokurser i Linköping. Terminslånga kurser, upphandlade av Arbetsförmedlingen, som vände sig till kvinnor som under en lång tid varit utestängda från jobb och skola och målet med kursen var att stärka deras självförtroende så att de åter skulle komma igång. Kurserna var mycket populära. Vi hade alltid fler sökande än vad vi kunde ta emot. Vi lärare var tre personer som jobbade i team både nära varandra och tillsammans med kursdeltagarna.

Därefter arbetade jag heltid i några år. Först med en ettårig kompletteringskurs för landstingsanställd personal som bara hade 2-årig gymnasieutbildning och behövde komplettera sin utbildning med ett tredje för att säkra sina anställningar. Jag arbetade med svenska och samhällskunskap. Sista terminen var jag kursansvarig.

Kursen betalades av dåvarande Landstinget i Östergötland (nu regionen) och var förlagd i Linköping. Kursen avslutades efter ett år. Våra kursdeltagare var mycket nöjda med sina upplevelser av året på skolan

Till slut jobbade jag med språkundervisning för invandrare i Motala tills jag blev övertalig och återgick till det jobb i vuxenutbildningen Linköpings kommun som jag varit tjänstledig ifrån under min tid på Bona.

3 Andra yrkeserfarenheter.

Jag har jobbat inom läraryrket i olika skolformer i hela mitt liv men intresset för folkbildning har varit mitt stora intresse.

Därför sökte jag folkhögskolläraryrket vid några tillfällen. Tyvärr kom jag inte in p.g.a. min tidigare brist på yrkeserfarenhet. Dock fick jag förmånen att jobba på folkhögskola ändå mellan åren 90-95 eftersom jag hade fin kontakt med flera lärare och dåvarande rektorn på Bona folkhögskola. De kände till att jag redan var

lärarutbildad - dock inte som folkhögskolelärare - men väl som lärare i den kommunala vuxenutbildningen där jag främst arbetade med ämnet svenska och svenska för invandrare.

Min politiska ideologi stämde väl överens med Bonas som tillsammans med Kvarnby folkhögskola ägdes/ ägs av Vänsterpartiet. Eftersom efterfrågan under de här åren jag jobbade var stor på upphandlade kurser, blev jag tillfrågad om jag ville jobba på dessa. Jag svarade ganska omgående ja och det har jag aldrig ångrat för det blev några av de bästa år jag upplevt som lärare.

4 Din livssituation

Idag är jag pensionär. Bor med man och hund i radhus i Linköping. Jag har tre vuxna barn och ett femte på väg + två bonusbarn. Jag är fortfarande mycket samhällsengagerad och deltar aktivt i förenings- och politiskt liv. Klimat- miljöfrågan dominerar mitt engagemang

5 Vad du vill du läsa mer om i Veterantidningen

Jag fortsätter gärna läsa Veteranen i pappersformat. Tycker det är viktigt att tidningen står upp för Folkhögskolornas ursprungliga bevarande, hur viktiga de är för människor att växa i, både gammal som ung och hur viktigt hela bildningsbegreppet är för att vi ska kunna bevara vår demokrati.

Den utveckling vi nu ser går åt rakt motsatt håll och det är en farlig väg. Skriv gärna, med olika erfarna röster från folkhögskolevärlden om denna situation

Slutligen gillar jag läsa om hur olika folkhögskolor ändå kämpar på både med engagerade kunniga lärare och kursdeltagare som vaknar upp och växer längs året/ åren de tillbringar i den här skolformen. Intervjua gärna fd kursdeltagare.

Kulturen bidrar också mycket till bildningen så skriv gärna om den med olika inslag där framförallt veteranerna får dela med sig av vad de gjort för att hålla den levande. Det kan röra teater, litteratur, musik, resor, idrott och liknande!

Hackerskaldyr!

Per-Ola Jansson

Hackerskaldyr!

De fem veteranerna är gamla vänner; deras vänskap sträcker sig långt bak i tiden, till det progressiva 70-talet. Men de är inte stöpta i samma form.

Två har gått i läroverk, en blev ingenjör, en skogsmästare och den femte har gått på folkhögskola. De träffas två gånger om året.

Mötet i maj handlar om att beundra blommande körsbärsträd på lämpligt ställe, det i september om att äta kräftor och bada bastu, där möjligheten finns.

De var folkbildare till yrket. I den följande texten görs ett försök att skildra ett samtal mellan dessa fem grånade svenska män om Ku 2023:02, som är ett förslag till en kulturkanon för Sveriges kultur- och samhällsliv. Förslaget är ett svar på ett regeringsuppdrag som en kommitté med expertgrupper arbetat fram.

Innan bastubad och kräftätning samlas de i bastukammaren som är inredd med bekväma stolar och en soffa. Ovan entrén hänger ett antikt björnsputt inköpt på en auktion i Ångermanland.

Namnen på deltagarna är fingrade, men som anpassats till verkliga förhållanden av den allvetande författaren som hälsar Folkhögskoleveteranens läsare välkomna att ta del av samtalet!

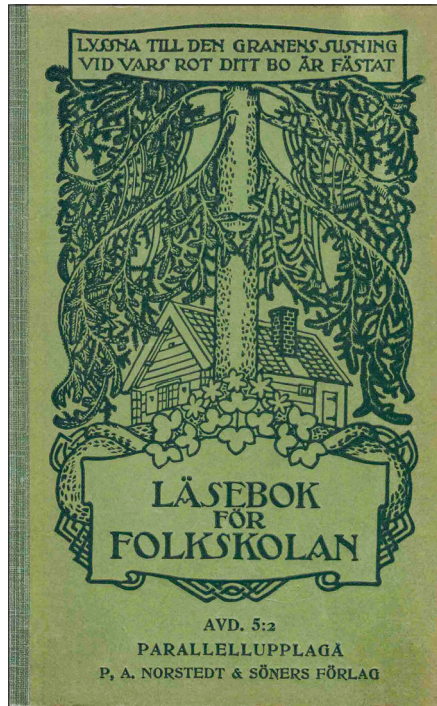

Allvetaren: Innan vi kör igång samtalet måste vi ta reda på vilka utgångspunkter som finns i utredningen, dess direktiv och syften.

Skogvard: Ledorden är bildning och inkludering.

Humanisten: Redan när tanken på en kanon väcktes på allvar i svensk politik började vi diskutera tanken. Några av oss var tveksamma över värdet av idén men vi beslöt att börja pröva med att var och en oss gjorde sin egen lista över olika konstnärligt förankrade kulturformer; konst, litteratur – såväl epik och lyrik som dramatik –, musik, film, teater mm.

Dvs vi definierade kulturbegreppet i termer av konstnärlig odling, konstarter, och fördjupade inte det antropologiska kulturbegreppet kring

överförda levnadsmönster, värderingar, seder och bruk, samhällskontrakt och trosföreställningar.

De av oss individuellt utformade listorna över konstarterna uppvisade en mycket låg grad av överlappningar, och även om det fanns sådana till en viss del, var de inte så omfattande att det var värt att göra en syntetisering. Min slutsats blir: Det föreföll vara svårt för oss att utan dialog finna det gemensamma, men mångfalden som framstod var stimulerande att ta del av och utbyta.

När sedan utredningens förslag kom kunde vi notera att det var av värde att kunna se utredningsgruppernas framtagna förteckningar som förslag och utgångspunkter för samtal och vidare bearbetning, samt inte minst värdet av att utredningen beak-

tat både det antropologiska och konststartsförankrade kulturbegreppet.

Men kanske framför allt att förslaget betonade att utredningen ingick i en på intet sätt avslutat arbete utan utgjorde en tänkt början på en process på längre sikt med genomtänkt förslag på fortsatt förvaltning med ett eget liv och möjligheter till ytterligare bearbetningar och kompletteringar inom ramen för ytterligare utvecklade sammanhang.

Allvetaren: Jag vill inleda med utredningens påstående om att vi har haft något av en en kulturkanon fram till 1962, som sedan har upplösts.

Folkskolans läsebok som utkom i olika upplagor mellan 1868 och 1951 är ett bra uttryck för detta. Den försvann med 60-talets skolreformer. En sak som jag plötsligt kom på häromdagen var att det finns en bok om den svenska kulturhistorien, *Svenska krönikan-Vår kulturhistoria*. Den första upplagan kom 1951, samma år som *Folkskolans läsebok* sista upplaga gavs ut (!), den nya reviderade från 1981 sammanställdes av Nils Erik Baerendtz. En maffig bok på 663 sidor.

Idag verkar det finnas ett starkt motstånd mot att fastställa en kulturkanon. Då 1981, om man kan se den krönikan som ett liknande försök att skildra Sveriges kulturella utveckling från forntid till 1981, men utan *prioriteringar*, och därför inte väckte samma rabalder som den vi pratar om idag.

Upplysaren: Det här är en exempel-samling som kommittén kan rekommendera. Det är helt Ok för mig! Sedan kan man göra som man gör med dataprogram, först en version 2.0, sedan 3.0, sedan en 4.0. Vartannat år stryker man, och/eller lägger till det nya som anses platsa.

Zaremba skrev nyligen i DN att tillkomsten av det här *förslaget inte är till för oss etniska svenskar utan för de exkluderade (inte av Sverige utan av ödet), som försöker finna sig tillrätta i detta exotiska land. Jag kan upplysa er att det inte är lätt. Alla nationer är mer eller mindre hemmablinda, men Sverige har tills nyligen varit närmast inåtvänt. Följaktligen är svenskar i gemen inte så medvetna om hur mycket deras umgängeskultur, institutioner, samhällsmoral och religiositet skiljer sig från vad som gäller i andra länder.*

Han avslutar med en underbar liknelse: Jag vet något som ni inte vet, eftersom ni har fel ursprung: födda

eller uppvuxna bland svenskar.

Därför är ni lika kompetenta att värdera denna kanon som en gymnast som testat en rullstol.

Skogvard: Splittrat är det ord som nämns på näst sista raden. Det är ett väldigt starkt påstående att samhället upplevs som splittrat!

Allvetaren: Förslaget fångar upp företeelser som ägt rum fram till 1975. Det som hänt under tiden fram till idag, från 1975, är väl upp till nästa generation att föreslå något som bör omfattas av det gemensamma i en kulturkanon. Det som nu föreligger är ett försök att beskriva vad som har format oss!

Skeptikern: Om man bara ser till skönlitteraturen kan man fråga sig vilka försök som har gjorts och vad som blivit av med dessa?

Listor på förordade böcker sattes upp av *Föreningen för Kunskap i skolan*, de flesta hämtade ur den svenska litteraturhistorien. Likadant gjorde Alshemer vid Högskolan i Jönköping, som listade böcker för ekonomistuderande. Här återfanns de stora klassikerna, som hämtade ur Harold Blooms berömda bok *The Western Canon*. Här står Shakespeare i topp. Det visade sig att valet av böcker var alldeles för svåra för studenterna.

Ett tredje exempel är när Carl-Göran Ekerwald kom till skolan och föreläste om litteratur, eller snarade i litteratur. Han berättade om egna läsoplevelser av litteratur, vilket entusiasmerade eleverna till att själva läsa de böcker som betytt något för honom.

Frågan blir vad som är meningsfull litteratur. En av mina doktorander gjorde en empirisk undersökning om vad som skapar läsande människor. Det blir oftast en fråga om att knyta valet av läsning till egna erfarenheter. Listor in abstracto skapar det inte. Det leder alltid till att mängder med förslag på andra böcker dyker upp, det finns ingen ände på detta. Inget släcker ned intresset kraftfullare än dessa efterföljande förslag, istället för vad som passar var och en efter intresse och utveckling. Frågan är vad dessa listor och förslag uppmuntrar till?

Med jämna mellanrum dyker ordet kanon upp framför mina ögon. Som lärare har jag reagerat på liknande vis varje gång. För det är olika betydelser som läggs i begreppet varje gång. Men mitt svar har varit att söka sådana

böcker som svarade mot elevens intresse och motivation.

Humanisten: Men om vi fokuserar på vår egen skolform, folkhögskolan. Vi har inga fastställda regler för vad som skall läras in.

Vi kommer från mångfaldens skolform, som delvis har försringrat sin relativa frihet. Inga läroplaner! Ungdomsskolan har ju ålagts en medborgarbildning av en helt annan karaktär.

Skeptikern: Är det inte ett problem att ta med för mycket? Det blir förvirrande att ha ett alltför brett kulturbegrepp. Varför inte nöja sig med att bara ta med relevant litteratur som de nya svenskarna kan tillgodogöra sig?

Det är en pedagogisk fråga om man utgår från intresse och motivation, eller om man har ett fastslaget innehåll som gäller. Jag står definitivt på individens sida vars intressen och inriktning bör styra urvalet av böcker, om det är läsning vi nu pratar om. Det handlar om att uppmuntra till fortsatt läsning under ett helt liv.

Upplysaren: Kommittén kan väl inte slå fast vad som gäller när det gäller skönlitteraturen. Den rekommenderar väl bara, den anger goda exempel.

Det är väl som när nobelkommittén arbetar, man gör ett urval bland möjliga nobelpristagare. Alla kan inte få priset, men några. Det innebär att jag som lärare kan ange vilken läsning som av många ansetts som läsvärda. **Skogvard:** Jag läser att kanonen ska ge en bredare förståelse för svensk kultur och historia för en yngre generation och nyanlända. Min dotter är gift med en syrisk man sedan 10 år sedan.

Hur i hela friden får han en ökad förståelse av svensk kultur och historia om han ger sig i kast med det här? För honom skulle kulturella händelser i nuet var mer relevanta.

Allvetaren: Men om man tar hänsyn till Zarembas inspel kanske förslaget kan ses i en annan dager? Vi hoppar inte in i listan än. Det är Sverige det handlar om. Men få tror väl att vi är självförsörjande på intellektuell föda.

Trots rika influenser utifrån har det uppstått något unikt "svenskt" i sådana möten. I Frankrike, där den stora revolutionen har segrat, är det självklart att den franske medborgaren är en fransk *patriot*. Man är stolt över sin nation. Är vi det? Får vi vara det?

Sverigedemokraterna är helt säkert det, åtminstone över ett Sverige som de påstår inte längre finns. Det har

förstörts av politikerna. Utredningen lyfter fram de ledande ideologiernas roll bakom de förändringar som ägt rum under andra halvan av 1900-talet.

Följande ideologier tar över det historiska perspektivet. Det är *modernismen*, *internationalismen* och *multikulturalismen*. Sverige har setts som *The Second New Nation* efter USA. I skolan har den tidigare betoningen på de historiska rötterna försvunnit och "Engelbrekt ersatts av Volvo."

Internationalismen förknippas med Dag Hammarskiölds mänskliga rättigheter och Olof Palmes betoning på de "små" ländernas likvärdighet med stormakterna i FN-sammanhang. Multikulturalismen förknippas med "kulturell mångfald, hemspråksundervisning och tolerans för andra värderingar och religioner än de typiskt svenska".

Humanisten: Men vi får inte glömma att *Nordismen* var framträdande i decennierna efter kriget.

Skeptikern: I Sydafrika där jag jobbat en hel del kan man se nationsbygget efter apartheidperiodens slut som ett regnbågeprojekt, därför att det finns så många "nationer" i landet med flera olika språk och kulturer.

I mina öron är kanonen något som avsköndrar sig från kulturen, men de som lever långts ned i samhälle avskiljs från den kanoniserade kulturen Harold Blooms litteraturval handlar om de allra mest högtstående västerländska författarna. Litteratur som är ideologisk hör inte hemma bland dessa.

Det som avgör vilka författare som förtjänar en plats i en litteraturkanon avgörs av deras förmåga att nå den "rena" kvalitet som uppstår när estetikerna får blomma fritt.

Upplysaren: Jag saknar klasskampen i denna kanon. Är Ivar-Lo nämnd?

Allvetaren: När jag ögnade igenom de 100 förslagen blev jag glad. Som lärare är det här en guldgruva, åtminstone för folkhögskolan. Det har funnits en ortodoxi i Sverige, och rester av den finns ännu levande i vår mentalitet. En kultur med ordning och reda skapat av den svenska staten och dess kyrka. Staten höll

landets ekonomiska utveckling i ett järngrepp.

Ville man före liberaliseringarna på 1860-talet sätta igång med någon form av näringsverksamhet måste det noggrant prövas av myndigheterna. Staten följde ständigt upp uppbojds-möjligheterna hos bergsbruket, jordbruket och fisket och övriga näringar. Böndernas fastigheter var ytterst noggrant karterade i syfte att maximera skatteuttaget. Statistik, meteorologi, folkbokföring och vattendomar bokfördes idogt.

Konventikelplakatet från början av 1700-talet gjorde det omöjligt att tolka vår bibel på annat sätt än vad kyrkans prästerskap förmedlade. Ur allt detta kan man krama fram en sorts *mentalitet*, den som finns att läsa som en uppmaning till det svenska folket i Vasakoret i Uppsala domkyrka: *Sinsemellan enige, inför överheten hörsamme*.

Skogvard: Så kommer då folkkrörelserna mot slutet av 1800 då Sverige började liberaliseras. Brunnsvik finns med som symbol för den nya tidens folkliga engagemang och bildningsintressen som förutsättningar för den unga demokratin att överleva.

Allvetaren: Det har varit, även inom vår skolform, en väldigt stark betoning på det individuella. "Hos oss blir du sedd och du får dina speciella behov tillgodosedda, kanske efter misslyckanden i grundskolan eller gymnasiet. Här kan du så i din egen plogfåra."

När jag tog upp denna tendens i marknadsföringen av *Folkhögskolan* påpekade Gösta Vestlund givetvis att folkbildningens adelsmärke är att läroprocessen utgörs av något man gör tillsammans, inte bara i studiecirkeln, utan även i folkhögskolan. Det centrala i klassisk folkbildning är att man växer tillsammans, i gruppen.

Men om bland 24 elever, 10 är invandrare och många andra blommor finns i den buketten, hur ska du då gå

till väga? Ska var och en intervjuas för att komma fram till vad som bör läsas? Hur löser man det pedagogiskt? **Skeptikern:** Man tar reda på vilken litteratur som kan vara intressant för gruppen ifråga! Oscar Olsson löste väl problemet genom att placera cirkeln i ett bibliotek med en rik uppsättning litteratur där deltagarna fritt kunde botanisera efter sina behov och önskemål.

Skogvard: Att lära sig hur man använda skönlitteratur i vilken undervisning som helst är den mest eftersökta av *Vestlundföreläsningarna*. Jag tror att litteratur har möjligheter att "förlösa" människor.

Så finns det ju en kanal in till utredningen som det svenska folket kunnat utnyttja och föreslå vad som borde finnas med. Det lär vara ca 10.000 olika förslag som skickats in. Det vore intressant att ta del av.

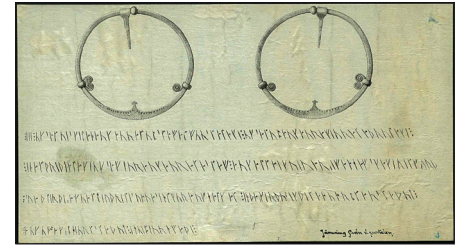
Men det som är mycket bra är alla diskussioner som utredningen åstadkommer. Sedan tycker jag firandet av vår nationaldag är viktigt. Om de flesta etniska svenskar struntar i den kan ju det tomrummet att fyllas av icke-önskvärda förhållningssätt. Militärtjänstgöringen var en viktig möjlighet, men som nästan försvunnit. Vad innebär det?

Jag har reagerat starkt på det här med att sätta gränsen vid 1975! Det blir inte relevant för unga människor eller nysvenskar. Det som just nämns i syftena. Var svenska folkets kulturkanon bara ett sätt att bli av med kritiken? Det bästa är ändå den diskussion som nu följer på publiceringen.

Men jag tycker begreppet *kulturkanon* är väldigt användbart på folkhögskolorna, särskilt på de allmänna linjerna. Konstigt är att samtidigt med detta förslag så skärs resurserna ned. Jag förstår inte hur studieförbunden ska ta sig an det här på riktigt. Under motiveringen för Brunnsvik nämns studiecirkeln. Ja det här är komplicerat och svårt. Men ingen annan än professor Trägårdh skulle klara av att ro det i hamn, och han gör det på ett underhållande sätt.

Jag inser att det går att göra mycket av det här, trots att för de flesta eleverna är det mesta obekant. Borde inte skolbibliotekarien finnas med på listan? Trots att det är lag på det så struntar fortfarande många anordnare i att anställa välutbildade bibliotekarier.

Allvetaren: Lärarens uppgift är väl att

göra det okända bekant? Tänk vilket underbart projekt *Falu Koppargruva* vore? Hela Sveriges utveckling kan fångas in i den häven! Hela kunskapsfältet, från dikt till högteknologi och människomisshandel. Samt tillverkning av falukorv!

Dick Harrison, är förgrymmad över att Sveriges äldsta lagtext, som är inristad på *Forsaringen* från Hälsingland, lyser med sin frånvaro, "vilket egentligen är obegripligt med tanke på att juridiken har fått ett eget kanonavsnitt att bre ut sig över - men ringen är i gott sällskap eftersom inte en enda av landskapslagarna har ansetts viktig nog att få plats".

Upplysaren: Ljudböcker borde vara något för läsovana. Men bläddrandet försvinner med ljudboken. Man kan inte gå tillbaka. Däremot är det bra för nysvenskarna. De får uttal och satsmelodin på köpet.

Min bror lyssnar på ljudböcker. Han var ombudsman i Transport. Han var med och införde en sorts utlåning av ljudböcker som var utplacerade på strategiska rastställen där man kunde hugga för sig en bok som sedan lämnade ifrån sig på ett annat ställe långt därifrån. Det var en bra snurr på den verksamheten.

Allvetaren: Nu kan vi inte fortsätta prata om det här. Vi måste in i bastun. Men några korta slutord hinner vi med. Vem börjar?

Upplysaren: Jag är för kanonen. Det är du också. Sedan har vi de där två som är emot.

Skogvard: Men likväl är jag intresserad av att ta del av hela betänkan-det. Man blir nyfiken.

Humanisten: Jag röstar inte. Men jag ser de två dimensionerna i samtalet. Jag tror att de har befruktat varandra.

Senare i skymningen, innan kräfttätningen tog sin början, genomförde dessa veteraner en körläsning av en text som musikgruppen Heilung gjort berömd, Hakkerskaldyr. Det är en sångtext som troligen handlar om fornnordiska gudar, jättar och valkyrior på ett fingerat fornnordiskt språk:

"Avt. N° 6299 Studiecirkel 1921." Studiecirkeln har gamla anor och firade som unik svensk företeelse 50-årsjubileum 1952. Den har spelat en väsentlig roll i den svenska folkbildningsverksamhet som tog fart med arbetarrörelsens utveckling. 1920 års folkbildningsskickliga definerade studiecirkeln som "en kamratreis som slutit sig samman för inbördes hjälp i självbildningsarbetet under anlitande av bibliotek, föreläsningar och kurser, genom anordnande av diskussioner och samkväm osv."

Klirr och Sikfesten på Stensund

Per-Ola Jansson

Rektor Ebbe Gustavsson, med pedagogik som ankare i tillvaron, hade under 70-talet skapat ett samarbete med ett behandlingshem, Kungsörstorp. Därifrån antogs studerande som "behandlats" och ansågs redo för studier på ett folkhögskoleinternat.

Skolans blivande fritidsledare kunde inom ramen för sin tvååriga utbildning praktisera på Kungsörstorp; verksamheten hade hittat sin form och bidrog till att legitimera en drogfri internatmiljö på Stensund, både av hälso- och solidaritetsskäl. Ett Win-win hade uppnåtts.

En höst i slutet av 70-talet kom Kalle Larsson till Stensund från Kungsör. Han hade levtt ett rövarliv i Stockholm sedan 50-talet som präglats av jazz, droger och kriminalitet. Han kunde uppfattas som en Nalensnajtare, eller en Söderkis. Hans "snack" avslöjade inte att han var skåning, en fiskarson från Öresund.

Han var i 40-årsåldern, robust som en brottare, plig och förvånansvärt välorienterad. Han hade "koll". Han bar sitt kåkfaramamn med viss stolthet, "Klirr", efter alla fönster han demonerat på jakt efter något värdefullt att kränga för att underhålla sitt drogmisbruk.

Fiskarsonen fick kontakt med sina rötter vid åsynen av Gälöfjärden. Han började genast fiska; havet vid Stensund välkomnade honom. En av de äldre kokerskorna i köket var skärgårdsbo och van vid strömmingsfiske.

Hon charmades av fiskarsonen och lånade ut ett någorlunda fungerande nät. Klart du ska fiska! Därmed var grunden lagd för ett storartat folkbildningsprojekt.

En tidig novembermorgon infann sig Klirr i köket med 7 stycken fullgoda sikar. Varsågoda! Gör något bra av dom! Kokerskan Margit tog genast tag i saken och ryktet om fångsten spred sig snabbt inom hela skolan.

Köket gravade sikarna och skapade en underbar sallad på rödbetor och kapriska som tillhör. Vid lunchen några dagar senare fick alla prova på

denna delikatess, okänd för de flesta, så länge fångsten räckte.

Siken i Sörmlands skärgård går till när rätt temperatur, 2-3 grader, uppnåtts i vattnet. Den kommer då in från djupare vatten för att leka strandnära.

Under efterkrigstiden har sikfisket i Östersjön minskat i betydelse och mig veterligt upplevde jag aldrig att sik fanns till försäljning i Saluhallen i min hemstad Eskilstuna. Däremot fanns siklöja från Mälaren att tillgå.

Hösten 1979 var vi tre lärare med naturvetenskaplig kompetens på Stensunds folkhögskola. Två biologer och en ingenjör. Vi insåg att fiskarsonens

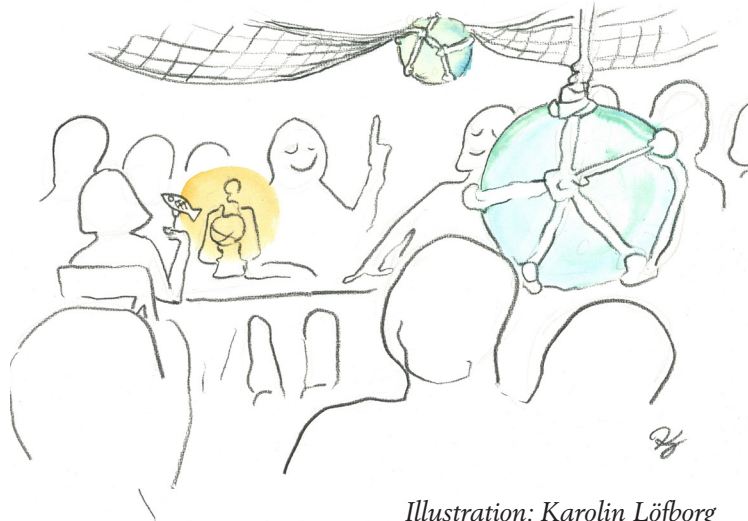

Illustration: Karolin Löfborg

framgång borde kunna delas av flera.

Fyra nya nät inhandlades från fiskeredskapsbutiken i Gnesta. Jag och den sedermera omtalade vattenbrukaren Björn Guterstam tog på oss ansvaret att delta och organiserade ett mer omfattande fiske. Studerande som var intresserade anmälde sig och delades in i två arbetslag under ledning av oss två lärare. Lagen turades om att lägga och ta upp näten. Jag minns lärarråd där jag infann mig starkt doftande av fiskrens.

Siken gick till och vi tvingades formulera ett mål med fisket. Jag hade i min ungdom läst Hans Lidmans skildring av sikfisket vid Kukkolaforsen i Torne älv. När siken hävdades vid uppstigningen i älven hade det sedan länge blivit något av en folkfest vid forsens. Där halstrade man den över öppen eld.

Det slog mig att vi också kunde ordna en fest, en sikfest. Köket kunde grava fisken och Björn sa sig känna

till en möjlig fiskrökare som bebodde ett torp under godset Åda. Erik i Fågelskog var hans namn. Han påtog sig att röka allt vi levererade mot att han fick lägga undan några sikar till sig själv. Topp!

Björn ledde sedan något år en studiecirkel med öbefolkningen i Trosa skärgård som deltagare. Några fiskade fortfarande, bedrev fårkötsel, organiserade jakter på öarna och utövade tillsyn över de nybildade naturreservaten. De flesta var arrendatorer under grevarna Mörner på Björksund.

Så kom det sig att skärgårdsbefolkningen tackade ja till inbjudan till Stensunds sikfest. Redan vid den första festen lyckades vi samla hela skolan i vår samlingssal, Fifong, för att lyssna på en föreläsning med anknytning till skärgårdslivet.

En studerandegrupp hade ansvaret att i samverkan med köket duka, servera, diska och arrangera en så festlig underhållning som möjligt under måltiden. Ett viktigt arbete för både oss lärare och den elevstyrda ansvarsgruppen var att locka kamraterna att delta.

Alla välkomnades och uppmanades att delta om än inte med vattenkammat hår och välborstade skor men kanske inte komma direkt från gymmet. Socialpedagogiska problem kunde lärarna

följa upp i undervisningen post festum när en del studerande vägrade delta, eller fick problem på grund av blygsel eller ovana vid att gå till fest och samtala utan att vara berusade.

Den skånske fiskarsonen med sitt problematiska förflutna gavs på Stensund chansen att blomma upp och känna stolthet när han välkomnade gäster och studiekamrater till fest utan droger. Sikfesten återkom varje höst under första hälften av 1980-talet för att så småningom klinga av. Entusiasm varar inte för evigt.

När novembermörkret står som tätast och blåsten från det öppna havet är svinkall är det underbart att tas emot av en härlig brasa i huvudbyggnadens stora, öppna spis för att slussas in till dukade bord med tända ljus och skärgårdsattiraljer. För deltagarna ingår nu minnet av dessa fester som viktiga delar i deras livsberättelser.

Noterat...

Tommy Fogelberg

Ja, så kom den till slut, den sedan länge utlovade, för vissa emotsedda, Kulturkanonen. SD jublar, och ser den som en "bekräftelse för den öppna nationalismen".

Kritiska röster saknas naturligtvis inte, ofta med udden riktad mot bristande inkludering, att den legitimerar fortsatt förtryck av nationella minoriteter etc.

Mycket kan naturligtvis sägas om denna utredning, läs gärna det grundande samtalet mellan fem grånade herrar, som vi återger i sin helhet på sid. 8-10.

För oss folkbildare måste vi ändå glädjas åt de idel lovord som utredningen öser över just folkbildningen i dess olika former. Folkbildningen beskrivs som ett nav för att främja bildning, gemenskap och inkludering, och återkommer som begrepp i många av utredningens delar.

Måhända var det dessa lovord som stärkte regeringen i att inte gå fram med en proposition kring folkbildningen?

Lovorden till trots gav den tyvärr inte några avtryck i den nyligen presenterade budgeten. Tvärtom, utsvältningen av folkbildningen fortsätter, genom fortsatt vägran att indexuppräknas anslagen, och studieförbunden får kännas vid ytterligare alexanderhugg i sin tilldelning.

I nästa andetag anslås små skärvor, i form av riktade anslag, som närmast bekräftar forskaren Filip Wijkströms tes, att "folkhögskolan har blivit den offentliga sektorns städgumma".

Tidö 2.0

I efterdyningarna av Kulturkanonen kom så Timbro/Oikos med sitt USA-inspirerade manifest, *Tidö 2.0*, som utger sig för att vara en detaljerad manual för en fortsatt Tidö-regering nästa mandatperiod.

I manifestet gör man processen kort med stora delar av Civilsamhället, och folkbildningens offentliga finansiering föreslås slopas helt, och Folkbildningsrådet, följaktligen, slaktas.

Jag rekommenderar läsning av Manifestet, men ha hjärtmedicin och lugnande tabletter nära till hands.

Kamp & Motstånd?

Bjuder folkbildningen motstånd, kavlar upp ärmarna, och är redo att ta striden, en strid som snart nog kan vara existensiell? Det finns ljus i mörkret, nedan listas några.

Föreningen **Offensiv Folkbildning** är aktiva, och bjuder in till Riksträff 17-19 oktober, på Gullbrannagården utanför Halmstad. Syftet är att starta en Folkbildningsstafett, som pågår fram till valet, till försvar för folkbildningen, och för att stoppa nedskärningarna.

Det årliga **Folkhögskoleforum**, arrangerat av RIO och OFI går av stapeln måndag 27 oktober. Medverkar gör bl.a. DN:s Björn Wiman, som talar under rubriken "Utan folkbildning dör demokratin".

Veteranen rapporterar om arrangemanget i nästa nummer.

Östergötlands Länsbildningsförbund har sitt årligen återkommande **Folkbildarforum** tisdagen den 11

november.

Redaktionen har naturligtvis noterat Folkbildningsrådets initiativ, som går av stapeln 22 april nästa år.

Det går under namnet **Folk och Bildning**, naturligtvis en travestering på Folk och Försvar och Folk och Kultur, två andra stora event som gjort sig till Folkets talespersoner.

Syftet är att skapa en gemensam bild av folkbildningens roll och bidrag till individens och samhällets utveckling, och att stimulera till dialog och långsiktig samverkan, och vänder sig till företrädare för regeringen, regioner, kommuner, myndigheter och folkbildningen.

Läs gärna mer på Folkbildningsrådets hemsida, o skriv gärna in datumet i kalendern.

Folkbildningens tankesmedja

En i sammanhanget intressant idé har fötts i den sörmländska folkbildningen. Där tar just nu Folkbildningens tankesmedja form!

Den kommer gå under namnet Arete, med den passande hemsidan arete.nu. Som tankesmedja kan man vara betydligt friare, stå utan beroenden i form av politiska beslut, stats- och regionanslag menar man.

Detta är som sagt ännu bara i sin linda, men Veteranen kommer naturligtvis bevaka utvecklingen av Arete.

RIO och OFI slås samman?

Rykten gör gällande att RIO inför sin verksamhetskonferens 18 mars nästa år går fram med ett förslag om sammanslagning av RIO och OFI.

Redaktionen kommer naturligtvis bevaka detta, pröva sanningshalten i ryktet, ge utrymme för åsikter och låta olika röster bli hörda.